

tum. Concordat, c. *Testimonium*. 54. de *Testib.* ubi in causis civilibus, qualis est testamentum, pro testibus inhabilibus universaliter declarantur, existentes in crimine, ac infames etiam emendati, qui tamen de jure naturæ et gentium ad ferendum testimonium inhabiles non sunt.

158. *Quenam personæ in testamento pio possint esse testes?* — Infertur, quod, quia sequentes personæ ad ferendum testimonium a jure canonico communiter reputantur inhabiles, seu illegitimi, videlicet servi, can. *Si testes*. § *Servi*, et § *Liberti*. caus. 4. q. 3. et c. *Forus*. 10. V. S. Infames infamia juris, can. *Nulli*, cau. 3. q. 4. c. *Præerea*. 7. de *Testib. cog. vel non*. Excommunicati vilandi, can. *Illi qui*. can. *Infames*. cau. 6. q. 1. c. *Decernimus*. 8. de *Sentent. excomm.* in 6. Criminosus non emendatus; si ei crimen objiciatur, c. *Testimonium*. 54. de *Testib.*, etc. Pauperes minus honestæ vitæ, et qui ob vitium proprium in paupertatem venerunt, de quibus tamen sicut de reliquis magis vide lib. II. tit. XX. de *Testibus*, præsertim § 2. 3. 4. quod, inquam, hi omnes etiam in testamento ad causas pias sint inhabiles; quia nempe secundum canones, testes legitimi non sunt.

159. *Mulier potest esse testis: et quare?* — E contra vero, quia mulier in causis saltem civilibus pro teste habili a jure canonico agnoscitur, c. II. de *Judiciis*. in 6. et can. *Ex eo, quod*, cau. 15. q. 3. cum concordantiis, pro testamento pio testis omnino esse potest; licet de jure civili in testamento pro legitimo teste non agnoscatur. § *Testes*. 6. *Instit. de Testament.* ord. Idem de muliere sentiunt doctores fere omnes; qui tamen a potiori de aliis testibus secundum leges inhabiles, de natura vero habiles, v. g. servus, infamibus, etc. abstrahunt.

160. *Solvitur objectio.* — Objicies contra conclusionem n. 143. datam. Sufficiunt ad testamentum pium ea, quæ de jure naturæ ac gentium sufficiunt; atqui hoc jure sufficiunt de jure canonico inhabiles: ergo. Resp. Disting. major. Sufficiunt in casu, quo aliunde quam per testes de voluntate testatoris satis constat, conceditur: in casu, quo non nisi per testes dicta voluntas probari potest, negatur major, et concessa minori, sub data distinctione conceditur, et negatur consequentia. Ratio jam supra allegata est; quia nempe in casu, quo voluntas ultima per testes probari debet, jus canonicum a testes

juxta decreta legitimos » requirit, præcipitque ut « juxta canones » testamentum pium jödicetur.

161. *In testamento ad pias causas valent etiam legata profana.* — Quæritur III. An testamentum absque solemnitate civili ad causas pias conditum, valeat etiam quoad legata profana eidem inserta? Et e contra, an corruente ob defectum solemnitatis civilis testamento ad causam profanam facto, corruant etiam legata pia in eo contenta? Resp. I. Testamentum absque solemnitate civili factum ad causas pias, valet etiam quoad legata profana eidem inserta. Covarruvias, de *Testament.* cap. XI. n. 2; Molin., disp. 134; Tiraquell., privileg. 80; Pirhing, h. t. n. 22; Engel, eod. n. 19; Layman, lib. III. tract. III. cap. II. n. 10; Clarus, loc. cit. q. 6. n. 9. citans communem, quamvis ipsemet ad finem titubet: Lessius, et communior aliorum contra Jasonem, in l. I. c. de *Sanctis eccles.* in 1. lect. n. 22. licet in l. *Hac consultissima*. § *Ex imperfecto*, n. 10. fateatur se dissentientem a conclusione nullum legisse, et Klingensperger, l. I. tit. XIII. q. 12. ob. 2. Ratio est, quia juxta reg. 42. jur. in 6. « Accessorium sequitur naturam principalis, » consequenter, si testamentum anquam principale valet, etiam legata utpote « Accessorium » valebunt. Hinc Authent. *Quod sine*. c. de *Testament.* in testamento patris inter liberos sine solemnitate ordinaria facto, valent etiam legata, extraneis relicta.

162. *Solvitur objectio ex jure.* — Nec obstat textus l. *Hac consultissima*. 21. § *Ex imperfecto*. c. h. t. ubi dicitur ejusmodi testamentum ratione solemnitatis imperfectum valere inter liberos tantum, « et si alia extranea persona sit mixta, quantum ad illam duntaxat permixtam personam pro nullo haberi, et liberis accrescere. » Resp. enim, quod cum illi duo textus videlicet l. *Hac consultissima*. et Authent. *Quod sine*. immediate sese subsequantur, sint concordantes sub hac distinctione, quod textus l. *Hac consultissima*. procedat, quando una cum liberis admixta est persona tanquam cohæres textus Authent. vero habeat locum, si admixtæ personæ tantum relinquitur legatum, vel fideicommissum.

163. *Quod quisque juris in alterum statuerit, vel obtinuerit, uti eo et ipse debet.* — Confirmatur conclusio. Si legata profana in testamento ad causas pias sine solemnitate civili

facto non valerent, necessario accrescerent ipsi causæ piæ tanquam hæredi instituto; hoc ipso, quod hæres succedat in universum jus testatoris, juxta dicenda infra § de *Hæredibus*; atqui æquitati contrarium videtur, quod idem testamentum, cujus favore, et valore causa pia se defendit, ob ejusdem causæ piæ favorem oppugnetur in aliquo, aut infirmetur, contra tritum illud juris, « Quod quisque juris in alterum statuerit, vel obtinuerit, uti eo et ipse debet. »

164. *Corruente testamento profano, valent legata pia.* — Resp. II. Etsi testamentum ad causam profanam factum, ob defectum solemnitatis civilis corruat, valent nihilominus legata pia eidem inserta; dummodo habeat ea, quæ ad valorem dispositionis piæ juxta dicta supra n. 143. requiruntur Covarruvias, de *Testam.* cap. XI. n. 4; Layman, loc. cit.; Pirhing, loc. cit.; Imola, c. *Quæ in Ecclesiarum, de Constit.* column. penult.; Engel, h. t. n. 20; Tuschus, § *Legatum*. concl. 109. n. 7; contra Jasonem, in l. *Hac consultissima*. § *Ex imperfecto*. n. 11. et alios a Covarruvia citatos. Ratio est, quia ut sæpe dictum, in relictis ad causam piam jus civile non attenditur, arg. c. *Relatum*. 11. h. t. consequenter etsi defectu solemnitatis civilis testamentum non valeat quoad profana, valet tamen quoad legata pia in eo contenta.

165. *Resp. ad regulam: Accessorium sequitur naturam principalis.* — Nec obstat reg. 42. jur. in 6. « Accessorium naturam sequi principalis; » et consequenter corruente principali, testamento nempe profano, corruere etiam legata pia inserta, utpote accessoria. Resp. enim regulam illam habere plures limitationes, et præsertim non procedere, quando in accessorio habetur specialis ratio, quæ non reperitur in principali, ut hoc corruente, illud sustineatur; prout in proposito est favor religionis. Quod si urgeas, etiam in legatis profanis respectu testamentorum ad causas pias haberi eandem diversitatem, quæ habetur in proposito; ergo et in casu n. 161. proposito citata regula juris male allegatur pro probatione. Resp. negando consequentiam: etsi enim habeatur aliqua disparitas ibi, non tamen habetur specialis ratio, cur subsistente testamento ad causas pias, debeant corruere legata profana; qualis tamen specialis ratio habetur, ut corruente testamento profano, valeant legata pia; nimirum favor religionis.

166 et 167. *Testamentum dicitur imperfec-*

tum ratione voluntatis et ratione solemnitatis. Quæritur IV. An testamentum imperfectum, sive aliquo modo cœptum, sed non perfectum, vel absolutum valeat quantum ad pias causas? Intricata hæc est quæstio, et inter doctores multum controversa. Pro cujus clariori intelligentia prius notandum dupliciter posse intelligi testamentum imperfectum: Respectu nempe voluntatis; et respectu solemnitatis. Primo modo dicitur imperfectum in casu, quo testator cogitat, vel resolvit facere testamentum, ad quem finem vocari facit testes, interea annotat aliqua, vel discurrens cum aliquo, vel pluribus dicit sese in testamento hoc vel illud ordinaturum, hujus vel illius personæ specialiter fore memorem, etc. ut ea dein testibus facilius proponere, et coram eisdem cum solemnitate aliqua juxta propositum testari valeat; ante adventum testium vero moritur, vel illis adventibus loquela, ut rationis usu privatur, seu alias impotens ad testandum redditur. Quamvis enim in tali casu mentem suam de futura dispositione in scriptis, vel oretenus faciendâ jam aliquantulum manifestaverit, tamen testamentum aliquod nondum fecit, nec facere revera et proprie incæpit, sed tantum ad faciendum se præparavit, aut quomodo coram testibus facere vellet, se resolvit, hoc ipso, quod non prævia illa annotationis scriptura, nec coram illis, coram quibus futura sua dispositione discurrebat, sed coram venientibus aliis ad id vocatis testibus testari voluerit, hoc testamentum respectu voluntatis imperfectum dicitur, prout explicat Molina, disp. 134. n. 9; Covarruvias, cap. XI. de *Testam.* n. 13. et alii communiter.

Secundo modo, seu respectu solemnitatis imperfectum dicitur testamentum; quando quis coram testibus jam præsentibus incipit testari dicendo v. g. Hæredem instituo hunc, aut illum: vel huic, vel illi tale legatum facio, etc., volens adhuc plura ordinare; antequam vero ad finem veniat, moritur, aut alias incapax redditur: hoc enim in casu dispositio circa ea, quæ proposuit, jam dicitur perfecta ratione voluntatis hoc ipso, quod ut proposuit, coram actu præsentibus actu voluerit testari, ac revera testari incæperit, quamvis adhuc dicatur imperfecta ratione solemnitatis, eo quod donec testamentum plene absolvatur, debite solemnem non sit, l. XXV. ff. h. t. Idem esset, si quis sine testibus testari volens, inciperet voluntatem

suam ultimam manu propria scribere (prout contingere posset in testamento ad causas pias, vel inter liberos) sed ante absolutum testamentum e vivis decederet, vel alias inhabilis redderetur, Covarruvias, loc. cit.; Molina, disp. 134, n. 9. cum aliis.

168. *Imperfectum ratione voluntatis, nec ad causam piam valet.* — Resp. I. Quando primo modo, ex defectu nempe voluntatis imperfectum habetur testamentum, tunc etiam quoad causas pias est invalidum, sive dein causam piam pro hærede, sive legatario instituere voluerit. Covarruvias, cap. xi. de Testam. n. 13; Molina, disp. 134, n. 9; Decius, in c. 1. de Fide instrum. n. 15; Barbosa, in c. Cum tibi, 13. h. t. n. 5; Surdus, decis. 292, n. 11, cum seqq. Jason, Castrensis, et communis aliorum contra Abbatem, in c. 1. de Succession. ab intestat. n. 2. Ratio est, quia ubi deest voluntas testandi, deest solemnitas de jure naturæ requisita, juxta omnes: ubi autem deest aliquid eorum, quæ de jure naturæ requiruntur, dispositio testatoris etiam ad piam causam invalida est, sive per modum testamenti, sive per modum codicilli coram venturis testibus testari resolverit.

169. *Solvitur objectio ex Abbate.* — Nec dicatur cum Abbate, loc. cit. adesse voluntatem, et consensum naturalem, qui in testamento sufficit. Resp. enim distinguendo: Adest consensus, et voluntas testandi de præsentibus, negatur: de futuro, venientibus nempe testibus vocatis, conceditur. Hæc autem voluntas non sufficit; alias enim etiam sufficeret ad valorem dispositionis ultimæ pro causa pia, si quis sanus adhuc coram duobus diceret: Ego quando hoc vel illud monasterium institutam pro hærede, etc. quod tamen nec ipsemet Abbas concedit.

170. *Doctrina practica.* — Hinc infertur pro praxi, si quis advertit se ita constitutum, ut periculum sit, ne ante adventum testium alias ad solemnitatem requisitorum, e vivis decedat, vel incapax ad testandum recedat, maxime consultum sit, ut interea, si potest, scribat suam ultimam voluntatem; vel si hoc non valet, obvios testes etiam domesticos saltem duos numero convocet, et oretenus coram eis, vel si scribit, suam voluntatem in charta de iis saltem, quæ pro causis piis relinquere cogitat, actu testetur, expresse dicendo, vel addendo testibus, vel in scriptura, se de facto coram eis, aut hac charta velle testamentum, vel codicillum facere ad has vel illas causas, testesque alios

tantum vocare pro valore eorum, quæ ad causam profanam relinquet, vel pro majori solemnitate, casu quo tunc jam causam piam pro hærede instituit, hoc enim in casu duo testes obvii, etiam mulieres, sufficiunt ad totum testamentum, etiam quoad legata profana eidem inserta.

171. *Imperfectum solemnitatis, in foro externo quoad legata profana non valet.* — Resp. II. Si secundo modo seu defectu solemnitatis testamentum, vel codicillus habetur imperfectus, valet dispositio saltem quantum ad causam piam, licet in foro externo non valeat ad causam profanam. Secunda conclusionis pars quoad profana, est certa et extra controversiam, ut dicit Abb. in c. 1. de Success. ab intest. n. 2. textu claro l. Si quis. 25. ff. h. t. « Quia censetur (subdit textus) magis cæpisse facere testamentum, quam fecisse. » Concordat, l. Furiosum. 9. c. Qui Testamentum facere. Ubi dicitur, quod licet furiosus absente furorefacere possit testamentum, tamen si illud facere incipit, et ante absolutionem totius testamenti eum furor invasit, totum testamentum sit nullum. Rationem dant jurisconsulti hanc videlicet, quod testamentum secundum leges sit quid individuum, ut proin, qui tantum partem facit, nihil fecisse censeatur; consequenter, etsi hæredem jam denominasset, tamen testamentum in foro externo foret nullum, si legata, quæ facere destinaverat, deficiunt, uti bene notat Jason, in Rubric. ff. de Legatis. 1. n. 12.

172. *Et quid in foro interno? Remissive.* — Dicitur notanter « in foro externo, » quia quid sit de foro interno, vide, quæ dicta sunt supra n. 118.

173. *Quoad legata pia valet in utroque foro.* — Prima vero pars conclusionis, videlicet, quod hujusmodi testamentum valeat saltem quantum ad causam piam, docetur a Covarruvia, de Testam. cap. xi. n. 14; Molina, disp. 134. n. 9; Abbate, loc. cit.; Laymano, lib. III. tract. V. cap. II, n. 6. Tiraquell. privileg. 7; Bartolo, in lib. in Testam. ff. de Fideicommiss. hæred.; Decio, concil. 159. dicente hanc esse communem, Jasonæ, Alexandro, et communi aliorum, contra Jel. Clarum, § Testamentum. q. 7. n. 4. ubi contendit hanc suam opinionem esse communem. Ratio conclusionis est: quia, uti supra cum communi aliorum, ipso etiam non dissentiente Claro, diximus, in testamento ad causas pias sufficiunt ea, de jure naturæ

requiruntur; atqui quæ de jure naturæ non requiruntur, ut quis totum testamentum, prout ordinaverat, absolvat, sed potest quis perfecte disponere de aliquibus, ita ut quoad taliter disposita, dicatur de præsentibus adesse perfecta disponendi voluntas; quamvis aliter sit de jure civili, cit. l. Si quis. 25. ff. h. t. quod jus civile in testamento pio non attenditur.

174. *Solvitur objectio. Ambulatoria est ultima voluntas usque ad supremum habitum.* — Dices cum Claro, loc. cit. etiam in tali casu testamentum dici non esse perfectum ratione voluntatis, hoc ipso, quod teste quotidiana experientia videamus multos testatores in ipso actu conficiendi testamenti mutare, addere, demere, ac revocare: ob quam etiam testamentum inter liberos acceptum, sed non perfectum irritum est; licet æque, imo secundum aliquos magis sit privilegiatum quam testamentum ad causas pias, prout magis demonstrat idem Clarus, q. 8. ergo. Resp. negando, quod testamentum revera acceptum quoad ea, de quibus testator jam disposuit ratione voluntatis non sit perfectum ex eo, quod dispositionem mutare potuerit, et teste experientia mutare sæpe solet testator. Hoc enim si quid probaret, probaret etiam, quod nec testamentum totaliter absolutum, dici posset perfectum ratione voluntatis; cum et hoc adhuc mutare possit, et sæpe solet testator, « Ambulatoria est enim voluntas testatoris, usque ad vitæ supremæ exitum, » l. Quod si. 4. ff. de Adim. legat. Hinc licet mutare possit voluntatem suam testator, tamen, si re ipsa non mutat, censetur voluntas de jure naturali, et canonico perfecta circa ea, quæ actu jam disposuit, ut cum aliis bene advertit Bartolus, loc. cit.

175. *Testamentum ad pias causas est magis privilegiatum, quam inter liberos.* — Nec valet exemplum de testamento inter liberos pro confirmatione adductum; tum quia testamentum inter liberos, etsi sit privilegiatum, tamen adhuc subjacet dispositioni legis civilis, ut patet ex Authent. Quod sine. Auth. Hoc inter. c. h. t.; tum quia negatur suppositum, quod testamentum inter liberos sit æque privilegiatum, ac ad causas pias, cum hoc longe majori fruatur favore, uti bene advertit Covarruvias, loc. cit.; Abbas, in c. 1. de Success. ab intest. Bartolus, Menochius, et alii.

176. *Doctrina practica.* — Infertur, quod si quis non aliter, quam coram convocatis, vel

alias jam præsentibus testibus cogitans testarit, incipit testamentum facere, et nominato hærede ad pias causas, moritur, vel pergere non amplius potest, testamentum in utroque foro validum existat, totaque substantia relicta pertineat ad hæredem, piam causam denominatam; licet destinaverat etiam alia legata v. g. consanguineis facere, quia, ut infra dicitur § de Hæredibus, hæres succedit in universum jus defuncti, nec tenetur cuiquam aliquid dare, nisi id expresse disponat testator. Valet item ad legata profana, si hæres est causa pia juxta dicta num. 161. etsi totaliter non sit absolutum testamentum. Si vero hæres est causa profana, et inserta legata pia, valebit quoad legata pia, et irritum erit quoad hæreditatem, ac etiam legata profana, si quæ eidem jam sunt admixta juxta dicta n. 164.

177. *Quomodo faciliter periri possit testamentum pium.* — Cæterum ex prædictis infertur, quomodo practice fieri possit ac debeat testamentum, vel alia dispositio ad causas pias videlicet, quod cum juxta dicta et probata, ad illud plus non requiratur, quam ut per ea de jure naturæ ad probandum sufficiunt, constet de voluntate testatoris, possit testator vel manu propria absque ullo teste suum testamentum scribere, vel ab alio scriptum subscribere, qui modus utpote facillimus cuivis, qui sua causis piis relinquere cogitat, etiam tempore sanitatis, suadet, ut saltem in omnem eventum, quo forte morte, vel gravi morbo interveniente testari amplius non posset, juxta sanctam intensionem suam adsit dispositio: vel queat voluntatem suam indicare hæredi ab intestato; quo modo multi utuntur, qui non totam hæreditatem, sed tantum aliqua legata causis piis relinquunt; si alias hæredem ab intestato fidelem, et conscientiosum norunt: vel duobus obviiis e domo propria vel e vicinia convocatis duobus testibus (quin etiam mulieres esse possunt) voluntatem suam manifestare circa causas pias valeat, qui modus est securior utroque priore. Primo quidem, quia non desunt (quamvis pauci sint) negantes, solam scripturam propriam absque omni teste sufficere. Altero vero, quia semper periculum manet, aut non hæres ab intestato avaritiam excæcatus dispositionem pro causa pia negligat, sibi que relictam attribuat. Unde hic modus præ cæteris consulendus (ni, quod adhuc securius est, qui velit testamentum ad acta dare, juxta dicenda infra § IX) et præsertim iis

utilis est, qui ingravescente infirmitate scribere amplius non possunt, aut timent, ne donec scribendo absolvant, morte, aut incapacitate præveniantur.

178. *Testamentum ad pias causas est mixti fori.* — Illud tandem circa testamentum ad causas pias cum Pirhing, h. t. n. 22. et aliis, Engel, h. t. n. 24; Gutierrez, *Pract. quæst. lib. I. q. 44. n. 2.* notandum, quod si mixti fori, arg. c. *Si hæredes.* 6. h. t. et l. *Hæreditas.* 50. ff. de *Hæredit. petit.* ibi: «Principali, vel pontificali auctoritate,» ut proin in arbitrio hæredis, vel legatarii sit, hæreditatem aut legatum pium a iudice sæculari, vel ecclesiastico petere, casu quo hæres ab intestato vel executor testamenti est laicus. Nam si clericus foret, haud dubie coram ecclesiastico iudice agere oporteret, si quæ causa pia ab eo hæreditatem, vel legatum prætenderet, eo quod clericus coram iudice laico conveniri non valeat. Si pro hærede causa pia invenitur instituta quæ se defendere nequit, dandus est ei ab episcopo procurator in litem, Engel, loc. cit.; Barbosa, *de Offic. et potest. episc.* n. 3. allegat. 82. n. 14.

179. *Nec valet sine institutione hæredis.* — Quæritur V. An valeat testamentum ad causam piam sine institutione hæredis factum? Ratio dubitandi est; quia hæredis institutio tantum de jure civili requiri videtur ad testamentum. Jus autem civile in testamento ad causam piam non attenditur; ut argumentatur, et propterea affirmativam tenet Lessius, lib. II. cap. XIX, dubit. 2. n. 8. citans Clarum, § *Testamentum.* 6. n. 8. sed immerito, quia Clarus ibidem tantum docet quod in testamento ad causas pias necessarium non sit, liberis titulo institutionis, seu hæredis aliquid relinquere, dummodo alias legitima eis relinquatur: non vero docet, quod testamentum ad pias causas valeat absque omni institutione hæredis. Resp. ad hoc ut dispositio ultimæ voluntatis ad pias causas valeat per modum testamenti, omnino necessarium est, ut vel explicite, vel saltem implicite instituantur hæres. Conclusio videtur certa ex eo, quod hæredis institutio sit de essentia testamenti, juxta dicta supra n. 3. et per eam testamentum differat ab aliis dispositionibus ultimæ voluntatis: ergo etiam in testamento ad pias causas requiritur. Confirmatur: Testamentum ad causas pias, definitur esse illud, in quo hæres est causa pia: ergo ubi hæres non est, nec testamentum ad causas pias, sed præcise codicillus est. Nec di-

cas cum Lessio, hæredis institutionem tantum requiri per dispositionem juris civilis, quod non attenditur in testamento pio. Nam contra est, quod institutio hæredis sit etiam de jure gentium hoc ipso, quia etiam de jure gentium hæredes ab intestato succedant in universum jus defuncti, si nullus reperitur hæres institutus in dispositione testatoris; de jure gentium enim nemo nisi hæres ex testamento, vel ab intestato in universum jus succedit; consequenter, ubi non adest hæres institutus, succedit hæres ab intestato. Dicitur autem notanter in conclusione « explicite » vel « implicite; » quia necesse non est, ut in testamento ad pias causas fiat institutio explicite, id est expresso nomine hæredis, dicendo v. g. Pro hærede instituto causam piam: sed sufficit, si fiat implicite, dicendo v. g. Volo, ut cuncta mea bona post mortem meam dentur huic monasterio, vel applicentur ad hanc, vel illam causam piam, arg. c. *Cum tibi,* 13 h. t. Ratio est, quia cum hæres nil aliud sit quam ille, qui in universum jus defuncti succedit, l. *Hæreditas,* ff. de *Reg. jur.* in tali autem testandi modo jam designetur aliquis, qui ita succedat, hoc ipso hæres institutus censetur saltem implicite, quod de jure gentium sufficit. Infertur proin valere per modum testamenti, voluntatem ultimam ad causas pias, quia sic dicit testator: Volo ut cuncta mea residua dentur pauperibus: vel huic ecclesiæ: vel applicentur pro legendis missis, etc. Item valet, si factis prius aliquibus legatis dicit: Reliqua dentur ecclesiæ: vel pauperibus, etc.; hoc ipso enim, quod legatarii tantum in particulare jus succedant, causa pia, si eidem reliqua omnia sine exceptione relinquuntur, implicite erit hæres, utpote in reliquum non exceptum jus universum succedens. E contra vero, si nec implicite ita instituitur hæres, sed tantum aliqua in specie relinquuntur, in vim testamenti non valebit, sed tantum codicillus erit, hoc ipso, quod nullus sit deputatus, qui in jus universum succedat, consequenter hæres ab intestato veniat. Aliqua adhuc de hoc vide 196. et 197. et seqq. (ADNOTATIO XXXI.)

§ VII.

DE PRIVILEGIATIS TESTAMENTIS PARENTUM INTER LIBEROS.

180. *Testamentum inter liberos, quid?* — Quæritur I. Quid et qualiter privilegiatum

sit testamentum inter liberos? Resp. I. Testamentum inter liberos est illud, quod parentes, pater nempe, vel mater, vel ascendentes in linea recta faciunt, in eoque liberos, vel nepotes instituunt. Ita communis. Patetque ex l. fin. c. *Famil. heriscund.* et l. *Hac consultissima.* 21. § *Ex imperfecto.* 4. c. h. t. ubi etiam aperte insinuat testamentum inter liberos esse non tantum, quod a patre, sed quod a matre fit: « A parentibus utriusque sexus. » Et quia « appellatione parentis non tantum pater, sed etiam avus et proavus, et deinceps omnes superiores continentur; sed et mater, et avia, et proavia, » l. *Appellatione.* 51. ff. de *Verb. signif.* ideo etiam illud testamentum, quod ascendentes pro hæredibus instituunt, testamentum inter liberos, consequenter privilegiatum erit. Layman, lib. III. tract. V. cap. II. n. 10.

181. *Est privilegiatum pro utroque foro.* — Resp. II. Testamentum inter liberos est pro utroque foro privilegiatum, adeo ut valeat, etsi solemnitatibus de jure civili ad testamentum ut sic requisitis careat; dummodo ea habeat, quæ pro eodem a jure specialiter requiruntur. Omnes, textu claro l. *Hac consultissima.* 21. c. h. t. ibi: « Ex imperfecto autem testamento voluntatem tenere defuncti, nisi inter solos liberos a parentibus utriusque sexus habeatur, non volumus. » Dicitur tamen notanter in conclusione, « dummodo ea habeat, quæ pro eodem a jure specialiter requiruntur. » Quia, ut patet ex sequentibus, etiam ad hujus testamenti valorem aliqua saltem requiruntur. Nam

182. *Requiritur tamen aliqua solemnitas civilis ad illud.* — Resp. III. Si parens aliquis in scriptis testetur inter liberos, et totum testamentum manu propria scribit, tunc valet etsi nullus testis, vel alia juris solemnitas adhibeatur: dummodo manu propria « in subscriptione tempus, quo testamentum fecit, declaret, dein filiorum quoque nomina propria: » ac uncias, seu id, quod cuius relinquere intendit, « non signis numerorum, sed claris et indubitatis verbis exprimat, ut habetur Novella 107. cap. I. » Concordat, et conclusionem ulterius probat l. fin. c. *Famil. heriscund.* ibi: « Seu epistola parentis esse memoretur, sive quocumque alio modo scripturæ (intellige manu propria extractæ, juxta cit. Novell.) inveniantur relictæ, etc. defuncti dispositio custodiatur, etiamsi so-

lemnitate legum hujusmodi dispositio fuerit destituta. » et Authent. *Quod sine.* c. h. t. ubi de testamento parentis inter liberos sic legitur: « Quod sine subscriptione ita procedit, si parens litteras edoctus manu propria, non signis, sed litterarum consequentia, declaret tempus, et liberorum nomina, item et unciarum numerum, seu signa rerum specialium. »

183. *Designatæ in eo portiones pro liberis non debent numeris arithmetice, sed distinctis verbis exprimi.* — Ex quo textu, præsertim ex verbis, « non signis numerorum, sed litterarum consequentia declaret, » etc. Bartolus, in l. *Quoties.* § 1. ff. de *Hæred. instit.* Jul. Clarus, § *Testament.* q. 44. n. 3. cum communi aliorum bene advertit, quod si parens liberis certam pecuniarum quantitatem assignet, non sufficiat illam signis arithmetice, seu ciferis eam exprimere, scribendo v. g. Filio Josepho pro portione sua hæreditaria, assigno quingentos florenos; sed litteris expressis eam declarare debeat dicendo v. g. *quingentos florenos,* etc. Concordat Novella 107. c. I. ibi: « Uncias non signis numerorum significandas, sed per totas litteras, declarandas, ut indeque claræ, ac indubitatæ consistent. » Pariter, si alias res in testamento inter liberos distribuit, requiritur, ut litteris omnia ita declaret, ne ullum dubium de mente testatoris remaneat, cit. Authent. *Quod sine.* et Novella 107. c. I. Ex quo nonnulli etiam abbreviatione admittere nolunt; quamvis Clarus, loc. cit. circa has scrupulandum non putet. Verum quidquid sit, securius, et Legi conformius est, si absque ulla abbreviatione singula integris verbis, et litteris declarentur.

184. *Requiritur etiam, ut dies et annus, nec non propria liberorum nomina clare apponantur; si in scriptis fit testamentum.* — Item infertur, quod nomina liberorum clare exprimi, diesque et annus apponi debeant, cit. Novell. 107. per verba: « Tempus, in quo fecit testamentum declaret, dein filiorum nomina propria. » De jure Bavarico tamen annotatio diei et anni alias de jure communi requisita novell. 107. c. I. necessario non requiritur: uti testatur illustrissimus dominus Schmidt, in *Semicent.* 10. controv. 39, n. 9. ex eo, quod tit. XXXIV. a. 8. ubi de hoc testamento agitur, non exigatur.

185. *Patris subscriptio non est necessaria, si ipse totum testamentum scripsit.* — Cæterum, si supra dicto modo parens manu propria